

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
комп'ютерно-інтегрованих
технологій і робототехніки

_____ 2023 р.,

протокол № __

Голова Вченої ради

_____ Олексій ГРОМОВИЙ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Теорія прийняття рішень»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

освітньо-професійна програма
«Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

факультет комп'ютерно-інтегрованих технологій, мехатроніки і робототехніки

кафедра робототехніки, електроенергетики та автоматизації (РЕА)
ім. проф. Б.Б. Самотокіна

Схвалено на засіданні кафедри
робототехніки, електроенергетики
та автоматизації ім. проф. Б.Б.

Самотокіна

25 січня 2023 р.,

протокол № 1

Завідувач кафедри

_____ Андрій ТКАЧУК

Гарант освітньо-професійної
програми

_____ Валерій КИРИЛОВИЧ

Розробник: д.т.н., професор КИРИЛОВИЧ Валерій

Житомир
2022 – 2023 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань, шифр галузі 15 «Автоматизація та приладобудування»	<u>за вибором</u> (нормативна, за вибором)	
Модулів – 5	Спеціальність, код спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150		2-ий	2-ий
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – ___ самостійної роботи – ___	Освітній ступінь «магістр»	Лекції	
		32 год.	6 год.
		Практичні	
		16 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
Самостійна робота			
102 год.	138 год.	Вид контролю: залік	

Частка аудиторних занять і частка самостійної та індивідуальної роботи у загальному обсязі годин з навчальної дисципліни становить:

- для денної форми навчання – 32 % аудиторних занять,
– 68 % самостійної та індивідуальної роботи;
- для заочної форми навчання – 9,33 % аудиторних занять,
– 90,67 % самостійної та індивідуальної роботи.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни ТПР є формування у студентів комплексу теоретичних знань та теоретичних основ в області технологій прийняття рішень, які є основою практичних навичок щодо їх застосування при розв'язуванні задач вибору та прийняття рішень різної природи та галузей використання.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є отримання студентами компетентностей, пов'язаних із здатністю:

- до логічного мислення, побудови логічних висновків, використання формальних мов і моделей алгоритмічних обчислень, проєктування, розроблення та

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 3

аналізу алгоритмів для адекватного моделювання задач вибору в різних предметних областях;

– виконувати формалізований опис задач вибору та прийняття рішень в системах різної природи, призначення та рівня ієрархії;

– до системного мислення, використання методології системного аналізу для дослідження систем різної природи, методів формалізації та розв’язування системних задач, що мають суперечливі, нечіткі цілі та невизначеності;

– до інтелектуального аналізу даних з великими та погано структурованими даними, їхньої обробки та візуалізації в процесі розв’язування прикладних задач.

Зміст навчальної дисципліни ТПР направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності код спеціальності «Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології»:

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;

ЗК2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК9. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ФК11. Здатність застосовувати знання математики в обсязі, необхідному для використання математичних методів для аналізу і синтезу систем автоматизації;

ФК14. Здатність застосовувати методи системного аналізу, математичного моделювання, ідентифікації та числові методи для розроблення математичних моделей окремих елементів та систем автоматизації в цілому, для аналізу якості їх функціонування із використанням новітніх комп’ютерних технологій;

ФК15. Здатність обґрунтовувати вибір технічних засобів автоматизації на основі розуміння принципів їх роботи аналізу їх властивостей, призначення і технічних характеристик з урахуванням вимог до системи автоматизації і експлуатаційних умов; налагоджувати технічні засоби автоматизації та системи керування;

ФК16. Здатність використовувати для вирішення професійних завдань новітні технології у галузі автоматизації та комп’ютерно-інтегрованих технологій, зокрема, проектування багаторівневих систем керування, збору даних та їх архівування для формування бази даних параметрів процесу та їх візуалізації за допомогою засобів людино-машинного інтерфейсу;

ФК19. Здатність вільно користуватись сучасними комп’ютерними та інформаційними технологіями для вирішення професійних завдань, програмувати та використовувати прикладні та спеціалізовані комп’ютерно-інтегровані середовища для вирішення задач автоматизації.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 151 «Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології»:

ПР04. Розуміти суть процесів, що відбуваються в об’єктах автоматизації (за галузями діяльності) та вміти проводити аналіз об’єктів автоматизації і обґрунтовувати вибір структури, алгоритмів та схем керування ними на основі результатів дослідження їх властивостей.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 4

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні аспекти прийняття рішень

Тема 1. Вступ. Стислий зміст та структура навчальної дисципліни “Теорія прийняття рішень” (ТПР).

Понятійний апарат предмету ТПР. Суб’єктивізм в процесі прийняття рішень. Головні етапи прийняття рішень. Альтернативи та критерії в процесі прийняття рішень

Тема 2. Види моделей та методів прийняття рішень.

Поняття процесу прийняття рішень. Стисла характеристика моделей прийняття рішень: нормативна, описова (дискриптивна), модель Карнегі, інкрементальна, “сміттєвого ящика”.

Тема 3. Сутність та методи розв’язування задач лінійного (ЛП) та динамічного (ДП) програмування

Загальна постановка та формалізація задач лінійного програмування. Цільова функція, обмеження. Методи розв’язування ЛП, ДП. Приклади, ілюстрації.

Модуль 2. Прийняття рішень в умовах визначеності

Тема 4. Понятійний апарат, приклади ЗПР в умовах визначеності.

Шкали критеріїв. Кількісні та якісні критерії. Незалежність критеріїв за вагою. Ефективні оцінки та критерії.

Тема 5. Умови оптимальності в умовах визначеності.

Ефективні оцінки та критерії.

Модуль 3. Основи прийняття рішень в умовах невизначеності

Тема 6. Проблема прийняття рішень в умовах невизначеності. Загальна постановка задач в умовах невизначеності та методи їх розв’язування.

Сутність проблеми. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності: Вальда, Севіджа, Гурвіца тощо, їх загальна характеристика та аналітика, умови використання.

Модуль 4. Прийняття рішень за умов багатокритеріальності

Тема 7. Зміст та загальна постановка задач багатокритеріальної оптимізації (ЗБО).

Зміст та загальна постановка задач багатокритеріальної оптимізації (ЗБО), Методи розв’язування ЗБО: ідеальної точки; послідовних поступок; послідовного вводу обмежень; бажаної точки.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 5

Тема 8. Метод гілок та меж як метод комбінаторної оптимізації при розв’язуванні ЗПР

Зміст задачі, умова, формалізація, побудова дерева розв’язку.

Тема 9. Експертні процедури (оцінювання) при прийнятті рішень.

Методи експертного оцінювання. Методи якісного оцінювання переваг. Методи отримання кількісних експертних оцінок.

Тема 10. Нечіткий багатокритеріальний вибір альтернатив (НБВА): найгірший випадок .

Змістовна сутність задач НБВА. Початкові умови. Формалізовані вирази. Семантика НБВА. Методична особливість реалізації найгіршого випадку при НБВА. Покрокова реалізація, її автоматизація.

Модуль 5. Основи прийняття рішень в умовах невизначеності та багатокритеріальності

Тема 11. Зміст та постановка задач при використанні методу аналізу ієрархій (метод аналітичної ієрархії) – МАІ.

Особливості постановок задач. Ієрархії, їх види та пріоритети. Послідовність етапів МАІ. Умови використання МАІ. Шкали МАІ.

Тема 12. Побудова ієрархії з використанням МАІ.

Головне завдання МАІ. Приклад ієрархічної структури задачі МАІ. Локальні та глобальні пріоритети для альтернатив.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1. Загальні аспекти прийняття рішень								
Тема 1. Вступ. Стислий зміст та структура навчальної дисципліни “Теорія прийняття рішень” (ТПР)	10	2		8	10	1		9
Тема 2. Види моделей та методів прийняття рішень	10	2		8	10			10
Тема 3. Сутність та особливості розв’язування	10	2	4	4	10			10

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 6

задач лінійного та динамічного програмування						1	2	
Разом за модуль 1	30	6	4	20	30	2	2	26
Модуль 2. Прийняття рішень в умовах визначеності								
Тема 4. Понятійний апарат, приклади ЗПР в умовах визначеності	10	2		8	10			10
Тема 5. Умови оптимальності в умовах визначеності	10	2		8	10			10
Разом за модуль 2	20	4		16	20			20
Модуль 3. Основи прийняття рішень в умовах невизначеності								
Тема 6. Проблема прийняття рішень в умовах невизначеності. Загальна постановка задач в умовах невизначеності та методи їх розв'язування.	15	2		13	15			15
Разом за модуль 3	15	2		13	15			15
Модуль 4. Прийняття рішень за умов багатокритеріальності								
Тема 7. Зміст та загальна постановка задач багатокритеріальної оптимізації (ЗБО), Методи їх розв'язування	5	2		3	5			5
Тема 8. Метод гілок та меж як метод комбінаторної оптимізації при розв'язуванні ЗПР	15	4	2	9	15			15
Тема 9. Експертні процедури (оцінювання) при прийнятті рішень	20	6		14	20			20
Тема 10. Нечіткий багатокритеріальний вибір альтернатив (НБВА): найгірший випадок	20	4	4	12	20	2	2	16
Разом за модуль 4	60	16	6	38	60	2	2	56
Змістовий модуль 5. Основи прийняття рішень в умовах невизначеності та багатокритеріальності								
Тема 11. Зміст та постановка задач при використанні методу аналізу ієрархій (метод аналітичної ієрархії) - МАІ	10	2	2	6	10			10
Тема 12. Побудова ієрархії з використанням МАІ	15	2	4	9	15	2	2	11
Разом за модуль 5	25	4	6	15	25	2	2	21
ВСЬОГО	150	32	16	102	150	6	6	138

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 7

5. Теми практичних (лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Розв'язування задач лінійного програмування графічним методом	2	2
2	Розв'язування задач лінійного програмування симплекс-методом	2	
3	Розв'язування задач прийняття рішень (ЗПР) при методі варіювання зваженої суми критеріїв (мультиплікативної лінійної згортки)	2	2
4	Розв'язування багатокритеріальних ЗПР методом аналізу ієрархій (МАІ)	2	
5	Прийняття рішень, оптимальних за Еджворт-Парето	2	
6	Використання нечіткого багатокритеріального вибору альтернатив (НБВА) при розв'язуванні задачі "Ідеальний викладач очима студентів"	2	2
7	Використання НБВА як основи нечіткого вибору роботизованих механоскладальних технологій	2	
8	Використання методу гілок та меж як методу комбінаторної оптимізації при розв'язуванні ЗПР	2	
РАЗОМ		16	6

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Вступ. Стислий зміст та структура навчальної дисципліни "Теорія прийняття рішень" (ТПР)

1. Бінарні відношення в ЗПР.
2. Множини варіантів та їхніх наслідків.
3. Принцип оптимальності та структурування множини альтернатив.

Тема 2. Види моделей та методів прийняття рішень

1. Функції вибору.
2. Властивості бінарних відношень: перевага, толерантність, еквівалентність, квазіпорядок, впорядкування, частковий порядок, лінійний порядок, строгі квазіпорядок і порядок, домінування, строгі частковий порядок і лінійний порядок. Типи критеріїв в ЗПР.

Тема 3. Сутність та особливості розв'язування задач лінійного та динамічного програмування.

1. Математична постановка та процес розв'язування задач ЛП методом простого перебору.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 8

2. Математична постановка та процес розв'язування задач ЛП методом направленої перебору.

Тема 4. Понятійний апарат, приклади ЗПР в умовах визначеності

1. Слабко ефективні оцінки та альтернативи.

Тема 5. Умови оптимальності в умовах визначеності.

1. Види умов оптимальності та їх інтерпретація.

Тема 6. Проблема прийняття рішень в умовах невизначеності. Загальна постановка задач в умовах невизначеності та методи їх розв'язування.

1. Зв'язок критеріїв при розв'язуванні ЗПР в умовах невизначеності.

2. Критерій мінімізації дисперсної оцінки.

3. Критерій Гермейера.

4. Критерій добутків.

Тема 7. Зміст та загальна постановка задач багатокритеріальної оптимізації (ЗБО), Методи їх розв'язування.

1. Технології упорядкування багатокритеріальних альтернатив.

2. Побудова множини Еджворта-Парето.

Тема 8. Метод гілок та меж (ГМ) як метод комбінаторної оптимізації при розв'язуванні ЗПР.

1. Умови гілкування при розв'язуванні ЗПР методом ГМ.

2. Математична постановка задач з $\min$ та $\max$ екстремумом.

Тема 9. Експертні процедури (оцінювання) при прийнятті рішень.

1. Методи оцінювання компетентності експертів.

2. Метод Дельфі.

Тема 10. Нечіткий багатокритеріальний вибір альтернатив (НБВА): найгірший випадок.

1. Прийняття рішень в умовах конфлікту.

2. Некооперативні ігри.

3. Рівновага за Нешем.

4. Кооперативні ігри.

Тема 11. Зміст та постановка задач при використанні методу аналізу ієрархій (метод аналітичної ієрархії) – МАІ.

1. Методи отримання якісних експертних оцінок.

2. Ієрархії та пріоритети.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 9

Тема 12. Побудова ієрархії з використанням МАІ.

1. Наявні програмні продукти, що частково автоматизують процес розв'язування ЗПР з використанням МАІ.
2. Наявні програмні продукти, що автоматизують процес розв'язування ЗПР з використанням МАІ.

7. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачені

8. Методи навчання

Навчання з дисципліни розраховане на 1 семестр і проходить у формі: лекцій, практичних занять, самостійної роботи.

Лекційний матеріал надається у формі візуального представлення із застосуванням мультимедійних засобів.

Практичні заняття є продовження вивчення та закріплення лекційного матеріалу з рішенням задач з метою підготовки до виконання лабораторних робіт..

Самостійна робота передбачає поширене вивчення теоретичних питань лекційних занять за кожною темою, та опрацювання завдань з метою підготовки до виконання практичних і лабораторних занять.

9. Методи контролю

У накопичувальній заліково-екзаменаційній відомості структура балів для оцінювання навчальних досягнень студентів має наступну структуру:

- 20 балів на опитування за всіма змістовними модулями;
- 40 балів на складання модульної контрольної роботи;
- 40 балів на підготовку та захист завдання самостійної роботи.

Сума оцінок, отриманих студентом за різні види виконаної навчальної роботи, становить *підсумкову* семестрову оцінку.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5		Самостійна робота (СР)	
О	МКР	О	МКР	О	МКР	О	МКР	О	МКР		
4	8	4	8	4	8	4	8	4	8	40	100

Тут: О – опитування; МКМ – модульна контрольна робота; СР – самостійна робота

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 10

Шкала оцінювання

За шкалою	Залік	Бали
A	Зараховано	90-100
B	Зараховано	82-89
C		74-81
D	Зараховано	64-73
E		60-63
FX	Не зараховано	35-59
F	Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література

1. Мащенко С.О. Конспект лекцій з теорії прийняття рішень / С.О. Мащенко – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2020. – 44 с.
2. Мічківський С. М., Прігунов О. В., Римар П.В. Системи та методи прийняття рішень: методичні вказівки / С. М. Мічківський, О. В. Прігунов, П. В. Римар. – Вінниця, Дон.НУ імені Василя Стуса, 2019. – 76 с.
3. Творошенко І. С. Технології прийняття рішень в інформаційних системах: навч. посібник. – Харків: ХНУРЕ, 2021. – 120 с.

Допоміжна література

1. Черепанська І.Ю. Планування, моделювання та верифікація процесів у гнучких виробничих системах. Практикум: навч.-метод. посібн. / І.Ю. Черепанська, В.А. Кирилович, А.Ю. Сазонов, Б.Б. Самотокін. – Житомир: ЖДТУ, 2018. – 285 с.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НБУВ, 2013-2022. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua – Назва з екрану.
2. Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]: [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). – Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002-2022. – Режим доступу: catalogue.nplu.org . – Назва з екрану.
3. Український інститут інтелектуальної власності [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: УІПВ, 2022. – Режим доступу: <http://www.uipv.org> – Назва з екрану.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-20.10- 05.01/151.00.1/М/ВК -2022
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 10 / 11</i>